

doc. d-r Dejan Donev¹, Ph.D., Assistant professor on the Institute for journalism, media and communication on the Faculty of law "Justinijan I", and also on the Institute of philosophy on the Faculty of philosophy, under the state university "St. Cyril and Methodius" in Skopje.

e-mail: donevdejan76@gmail.com

contact address: "Ul. 6" No. 8, Rakotinci, 1000 Skopje, R. Macedonia

THE QUESTION OF UNIVERSAL RESPONSIBILITY AND RELIGIOUS MORAL AS A POSSIBLE PEACE AGENT

Abstract

Each our act have also personal and universal dimensions. Therefore the ethical discipline, and also for the religion, careful judgment and positive concrete behavior are conditions for a happy and fulfilling life.

Nowadays, a case of one side of the world can have a direct or indirect consequences across the globe. Therefore we need a universal responsibility in which a big active part have the religious moral and responsibility, especially in efforts to establish a lasting peace, as our particular work activity, endeavor.

An example of this through which the author attempts to illustrate the previous noted thesis are the religious gatherings in Assisi.

---

¹ Participant on many scientific conferences and symposia from the area of philosophy and ethics, especially bioethics, ecoethics and ethics in religion. Author of several textbooks for the students and monographies, as for example "Our ethical basis", in which he presents the ethical and philosophical views of St. Cyril and St. Methodius, St. Kliment and St. Naum from Ohrid as well as the Bogomil movement in Macedonia.

PITANJE UNIVERZALNE ODGOVORNOSTI I RELIGIJSKOG MORALA KAO MOGUĆI FAKTORI MIRA

Uvod

Od pre izvesnog perioda ljudi su se okrenuli od prošlosti i tradicije ka sadašnjosti i budućnosti, pre svega, pokušavajući otkloniti razlog za tešku životnu stvarnost, loše navike ljudskog delanja, bolnih doživljaja iz dva najveća i najkrvava rata u istoriji, kao i razloge i uzroke sve većeg broja konflikata. Time, „podstaknuta je moralna osećajnost kod ljudi i došlo se do saznanja da ljudski život zavisi od ljudskih postupaka“ (Донев, 2008: 17).

Kao rezultat i posledice ovog preokreta, u današnjosti se raširila ideja da se mora prestati sa nemoralnošću, da treba podići sopstveni glas protiv i upotrebiti sopstveni um u pronalaženju boljih puteva. Pravi odgovor je da se moral treba prihvatiti i saglasno slediti stav – svi nužno moraju postupati moralno! Došlo se do saznanja da je samo etika ono što budi plamen dobrote i morala kod čoveka.

Pojavili su se pokušaji pozitivne duhovne i etičke promene, a jedan od tih pokušaja je „aspiracija da se čovečanstvo razume u njegovoj sveukupnosti“ (Singer, 2005: 9). Ljudi su se usmerili prema novim vrednostima, ciljevima i zadacima života, pojavili su se misionari koji proklamiraju nove vrednosti kao ciljeve novog sveta, kao osnove etičkih koncepcija činjenja i širenja dobrog. Pritom, danas se traži činjenje dobrih stvari i sleđenje određenih realnih etičkih vrednosti kao ciljeva života.

Kao posebno značajna grupa vrednosti danas ističu se one koje izražavaju (samo)svest svake jedinice da je deo nečega što se zove ljudstvo i ljudskost, a koja etički ne bi mogla opstati ukoliko u sebe ne inkorporira i Mir, Ljubav, Razumevanje, Pomaganje, Saradnju, tj. one vrednosti koje ukazuju na to kakva je etička koncepcija čoveka o čovečanstvu i koje određuju kvalitet i nivo njegove etičke svesti za sebe i o drugima i koje na taj način određuju i njegovo postupanje, a to je: Dobra volja, Želja za etičkim ponašanjem, Nenasiljem, Tolerancijom. Od široke lepeze nesumljivih etičkih

vrednosti, moralnih normi i postupaka, ističu se „i one koje se odnose na ljudsko slobodno i radosno prihvatanje života, a to su: Optimizam, Ljubav, Istina i Sloboda“ (Дошев, 2008: 109-110).

Ali, kao i u svakoj epohi, pa tako i u našoj, postoje glavne vrednosti koje dominiraju opredeljenjima ljudi i koje se ogledaju u njihovim osećajima i postupanjima, a jedna od takvih vrednosti današnjice je Mir, ali, ne manje bitne, jesu i Sloboda, Jednakost i Progres. One opredeljuju ponašanje ljudi i trebaju biti vrhovni etički ciljevi svačijeg postojanja. Drugim rečima, među osnovnim socijalnim i političkim vrednostima i odrednicama – ciljevima današnjice, najviše se ističe Mir.

To proizlazi iz toga što savremeno čovečanstvo, svesno potrebe za sopstvenim opstajanjem, nastupa kontra militantizma, totalitarizma i šovinizma koji su najveći izvori ratnih konflikata, pritom „nudeći saznanja i viziju jednog sveta u kome će vladati Mir, u kome bi se ostvarila blagost, krotkost čoveka i visoke etike“ (Дошев, 2008: 110). Još je Herbert Spenser tvrdio da se čovek razvija u biće koje doživljava drugo biće i da solidarnost postaje primarna socijalna vrednost. Nadovezujući se na ovo, Džon Stjuart Mil je izrazio uverenje da novovekovno čovečanstvo dolazi do stadijuma kada potrebe za ratom neće biti. Imanuel Kant, u delu „Večni mir“ iz 1795 godine je ukazao da ljudi moraju razumeti da mogu živeti u miru, pri čemu se založio za ideju trajnog mira preko kompromisa i političkog obedinjavanja između država.

Konačno, prethodno ukazuje na saznanje, a to je da se ljudi moraju dogovoriti da daju svoje poverenje u nekoliko elementarnih, ali čvrstih principa. Prema ljudskim stvarima se treba odnositi ljudski. Tenzije, konflikte i rivalitet treba rešavati putem racionalnih pregovora, a ne upotrebom sile. Suprotstavljene ideologije treba suočavati u klimi dijaloga i slobodne diskusije. Legitimne interese određenih grupa se trebaju razmatrati uzimajući u obziru zahteve za više, opšte dobro. Neotuđiva ljudska prava trebaju biti zaštićena bez obzira na sve (Bloch, 1977), a ubijanje kao prakтика i način pronalaženja rešenja, mora biti u celosti napušteno.

Svaka osoba dobrom voljom može naći ove principe u svojoj svesti, savesti. One korespondiraju i sa onim što je Božja volja za dobro ljudskog vida. Ovi principi moraju postati ubeđenja umova i moćnih i slabih, i na taj način postati sprovodljiva kao deo svake naše aktivnosti, iako je dostizanje mira vrlo težak zadatak.

Pitanje univerzalne odgovornosti u građenju mira

Mir u ovom našem „globalnom selu“ se može postići jedino preko poštovanja svih naših razlika, uvek imajući na umu da su razlike suštinski deo naše prirode i zato trebaju biti cenjene, ali istovremeno, potrebno je prihvatanje posledica naših postupaka, tj. imanje svesti i osećaja za odgovornost.

Ovim se ukazuje na to da svet u kome će vladati mir, ne može biti uspostavljen niti nametnut ratom, agresijom ili krvoprolićem, nego promovisanjem i poštovanjem vrednosti etike, morala kao zbiru tradicija, religija, verovanja... Posebno u današnjim uslovima, kada određeni slučaj na jednoj strani sveta može imati direktnu ili indirektnu posledicu na slučaj na drugoj strani sveta, što ukazuje na konstataciju da svako naše delo ima i ličnu i univerzalnu dimenziju.

Zato, za etičku disciplinu, ali i za religiju, pažljivo rasuđivanje i pozitivno konkretno ponašanje jesu uslovi za srećan i ispunjen život. Potrebna nam je univerzalna odgovornost u kojoj veliki aktivni deo ima verski/religijski moral i odgovornost, posebno u naporima trajnog uspostavljanja mira, kao konkretnog našeg dela, aktivnosti i nastojanja.

U temeljnoj hrišćanskoj perspektivi, kao što naglašava Emil Bruner, odgovornost je „karakterističan suštinski obrazac za čoveka“, pa prema tome „onaj koji je shvatio suštinu odgovornosti, isti je shvatio i suštinu čoveka. Odgovornost nije atribut, ona je „supstanca“ ljudskog bistvovanja“ (Brunner, 1936: 81).

Do kraja precizirano, svaki čovek na svetu ima svoju odgovornost, svako treba slediti nju, kao i opštu dužnost i mora biti uporna moralna osoba. To je jedan oblik univerzalne svesti, koja izražava osećaj univerzalne dimenzije svakog našeg akta. Zajedno sa pravom svakog čoveka na sreću i pravdu dolazi i neophodnost istog prava i za sve druge ljude. Osnovna je svest da uvek možemo biti od koristi drugima, a da, pritom, ne zastupamo jedino samo naše interese.

Preko osećaja univerzalne odgovornosti trebamo biti sposobni starati se o svim članovima čovečanstva i boriti se protiv razjedinjenosti između ljudi. „Ako zanemarimo blagostanje drugih i ignorišemo univerzalnu dimenziju svojih dela, neizbežno ćemo gledati sopstvene interese kao izdvojene od interesa drugih“ (Lama, 2001:128).

Ignorisanjem univerzalne odgovornosti može se prevideti fundamentalno jedinstvo čoveštva.

Otuda, saglasno konstataciji da se savremeni svet razvija i povezuje ogromnom dinamikom, besmisleno je govoriti da interesi jedinke, neke zajednice ili socijalne grupe leže jedino u okvirima njihove sopstvene granice. Sebičnost i nejednakost su izvori većeg dela današnjih problema, a čak se i ne pravi razlika između potrebe pojedinca, potrebe drugih i potrebe zajednice. Svaki gest, svaka akcija, izazivaju pozitivne ili negativne posledice svuda u svetu. Zato univerzalna odgovornost danas više nije pitanje ličnog etičkog izbora, nego postaje nužnost!

Osećaj odgovornosti prema drugome označava našu dužnost kao pojedinaca i kao društva da se staramo o svakom problemu i svakog člana svoje zajednice ali i celog sveta. Svaki čovek ima jednako pravo biti srećan i izbeći patnju. Mi smo svi potrebni jedni drugima. U tome leži potencijal i nada za čovečanstvo i svet. Drugim rečima, „ako se ranije odgovornost razmatrala kroz prizmu starog principa o interesu o sudbini čoveka, sada je razlika ogromna jer interes o sudbini čoveka kao bližnjeg kao cilj je i prostorno i vremenski proširen zbog tehničke prakse!“ (Bojanić & Krstić, 2008: 9-18)

Zato je univerzalna odgovornost povezana sa humanošću. Ako je nama dato pravo i sposobnost da koristimo i upravljamo moći, silom i potencijalima našeg sveta, to nam ne da za pravo da ove moći zloupotrebjavamo. Upravo odgovornost ili humanost nam nalažu i obavezuju nas da pravilno upotrebjavamo naša znanja, volju i moći.²

Drugim rečima, odgovornost je ona vrednost koja održava harmoniju postojanja. Svako od nas treba biti odgovorna etička osoba koja uzima u obzir efekte i posledice svojih misli, reči i postupaka. Odgovorna osoba treba postaviti svoj etički standard na „tlu“ na kojem se fundamentalni principi postojanja preklapaju sa poretkom i pravilima koji su u interesu i koristi svih ljudi. Jedino promovisanjem ovakvog oblika ravnoteže u ponašanju svaka individua će moći živeti dostojanstven život i ispuniti svoje namere, istovremeno poštujući i štiteći sve humane vrednosti.

Svako od nas ima veliku odgovornost prema samom sebi, prema svim ljudima sveta, prema planeti, i prema budućim generacijama. Takođe ima i odgovornost prema

---

² O ovim problemima detaljnije pogledaj Richard Wisser, *Odgovornost u mijeni vremena*, Svjetlost, Sarajevo, 1988.

čovečanstvu na način izbora vrednosti i dela koje pravi. Samo na ovaj način i ovakvim ponašanjem moći ćemo meriti i vrednovati delanje i postignute rezultate svakog čoveka, bez obzira na vremenski okvir ili društvene strukture kojoj se pripada. Takvom odgovornošću i ponašanjem moći ćemo svoje postupke i dela smestiti u izvanvremenski okvir humanosti i napretka.

U ovom kontekstu govori i skup o miru religioznih lidera u Asizi, Italiji, koje je bio održan 24-og januara 2002 godine, pod pokroviteljstvom Pape Jovana Pavla II i Katoličke crkve, i gde su se sreli više od 200 lidera iz 12 zemalja, da se pomole njihovim verama i verovanjima da više nikad ne budu iskorišteni kao opravdanje za terorističke napade ili nasilja. Skup je imao posebno veliki značaj kao trenutak u istoriji jer je predstavljao znak unitarnosti sveta preko učešća predstavnika različitih crkvi i religioznih zajednica na Dan Molitve za mir u svetu, 24 januara 2002 godine.

Religijski moral kao prilog u doseganja mira

Nakon terorističkih napada SAD-u 11-tog septembra 2001 godine, Sveti Otac, Papa Jovan Pavle II, u nekoliko navrata je istakao žaljenje za takvo nasilno ponašanje i izrazio je svoju zabrinutost o posledicama ratne akcije u Avganistanu. On je pozvao sve dobre ljude da se pomole za mir i da veruju da će ljubav nadvladati mržnju, a mir nadvladati rat, dok će istina moći nadvladati laž, tj. oproštaj mržnju. Zato je Papa pozvao sve katolike da proglase 14 decembar za Dan vezivanja, dan na koji će se oni moliti konstantno, sa ciljem da Bog podari svetu stabilni mir, baziran na pravdi. Papa je ujedno istakao da ima nameru pozvati predstavnike svih religija u svetu da dođu 24-og januara 2002 godine u Asizu, Italija, i da se zajedno pomole za uspostavljanje kraja neprijateljstva, ali i da se svi obavežu da će raditi u ime napretka i istinskog mira.

Značaj dana kada je održan skup u Asizi je neverovatno velik. Po prvi put u istoriji, na jednom mestu skupili su se verski lideri svih svetskih religija, i to s jednim ciljem, pomoliti se i raditi u postizanju najvažnijeg zadatka čovečanstva – mira.

Svet je danas mnogo ranjiviji nego što je nekada bio, upravo zbog nasilja i terorizma. Ova zla današnjice šire mržnju između ljudi i razaraju društvo, koje umesto da predstavlja temelj napretka i slobode, postaje slabo, krhko, podeljeno, a ujedno i pretnja po živote njegovih članova. „Terorizam i rat su dotakli srca ljudi i otkrili slabost situacije

u kojoj se nalazi svet danas“ (Singer, 2005: 7). Ova zla današnjice prete biti protumačena kao konflikt ekonomskih ili socijalnih sistema sveta ili, još gore, kao konflikt između Islama i drugih religija, posebno Hrišćanstva.

Uprkos predvidljivoj i gotovo jednoglasnoj reakciji osude terorizma, protumačenog kao pretnja harmoniji i pravu individue i nacije svuda u svetu, tragični događaji 11. septembra 2001. godine uzrokovali su brojne pozitivne korake u nadilaženju nasilja bilo kakvog oblika od strane zabrinutih ljudi, a posebno od strane sledbenika različitih religija. Ljudi su saznali da pretnja terorizma i oružane agresije uvek nose mržnju i nasilje i svuda se seju tuga i smrt. Želja religija da se obedine i povežu među sobom u obavezi da rade na stvaranju pogodne klime za mir, pravdu i razumevanje, jeste važnija nego njihove međusobne razlike. I konačno, pristalice različitih religija saglasni su promovisati bratstvo između svih ljudi u svetu.

Danas, oni su duboko ubeđeni da ljudi trebaju biti otvoreni za saradnju, dok su njihova srca prosvetljena duhovnošću sopstvene religije preko koje svako bi mogao zalečiti rane nepravde, etničkih ili socijalnih konflikata, nasilja rata, nepoštovanja ljudskih prava, koji zajedno izazivaju stradanje i enormno siromaštvo, migracije i gubljenje dostojanstva.

Upravo zbog toga, Papa Jovan Pavle II, pod pokroviteljstvom Katoličke crkve, 24-og januara 2002 godine, u Asizi skupio je verske lidere svih postojećih religija da se obavežu pred svetom da će raditi ispunjavanju ovih triju obaveza: **prvo**, da će podići smisao istinske vrednosti mira, kao Božjeg poklona, da će se posvetiti njemu i da će se moliti za ostvarenje mira u saglasnosti sa praktikom i tradicijom svake pojedinačne religije. **Drugo**, da će demonstrirati želju za mir preko solidarnog udruživanja u zajedničkoj molitvi za mir. I **treće**, da će svedočiti o hitnoj potrebi obavezivanja da će raditi za mir i pravdu, i u svakodnevnom životu i u velikim odlukama političkog i socijalnog života.

Ovakvu potrebu zajedničke obaveze o miru i pravdi, nameće današnji sekularizovani svet, koji upravo zbog toga još snažnije oseća ovu potrebu.

Dekalog o Miru iz Asizija

U uvodnim rečima skupa u Asiziji, Papa Jovan Pavle II ističe: „Pozdravljam Vas sve velikom radošću i izražavam srdačnu dobrodošlicu svih prisutnih. Zahvaljujem Vam se što ste prihvatili moj poziv da učestvujete ovom skupu kako bi se pomolili zajedno o miru u Asizi. Podsećam se susreta iz 1986 godine, zato jer je ovo samo produženje istog. Oni dele isti cilj: molitvu o miru, koji je mir, iznad svega Božji dar preko žestokog i vernog insistiranja. U vreme velike zabrinutosti za sudbinu sveta, sve jasnije osećamo dužnost da se treba lično obavezati da ćemo braniti i promovisati fundamentalni cilj, tj. mir“³.

Sa ovog skupa kasnije proizašla je i Finalna Deklaracija o miru, usvojena oa strane više od 250 religijskih lidera koji su učestvovali u Danu Molitve o Miru u Asiziju, Italiji, i koja glasi:

Dekalog o Miru iz Asizija

- *Ekumenski Patrijarh Vartolomej I iz Konstantinopola (Ecumenical Patriarch Bartholomew I of Constantinople):*

„Skupili smo se tu u Asiziju, zajedno u ime mira, koji je Božji dar i dobrobit za celo čovečanstvo. Iako pripadamo različitim religijskim tradicija, potvrđujemo da izgradnja mira iziskuje ljubav prema našem susedu kao poštovanje Zlatnog Pravila: Činite drugima ono što vama želite da bude učinjeno. Takvim ubeđenjem radićemo neumorno i velikom hrabrošću u izgradnji mira“.

I zato:

- *Uvaženi Konrad Rajzer sa Svetskog Saveta Crkve (Reverend Konrad Raiser - World Council of Churches):*

1. Obavezujemo se prema samima sebi da ćemo proklamovati naše ubeđenje da su nasilje i terorizam inkompatibilni sa autentičnim Duhom religije i preko osuđivanja svakog priklanjanja nasilju i ratu u ime Boga ili religije, mi se

---

³ Sve podatke o Skupu u Asiziju, kao i odlomci obraćanja učesnika su preuzeti sa oficijalne web stranice Katoličke crkve u Vatikanu, http://www.vatican.va/special/assisi_20020124_en.html. Datum pristupa: 15.03.2014.

obavezujemo da ćemo učiniti sve što je moguće u eliminisanju u korena razloga terorizma.

- *Bai Sahabdži Sing - Sikist (Bhai Sahibji Mohinder Singh):*

2. Obavezujemo se učiti ljude uzajamnom poštovanju i zahvalnosti u cilju pomoći postizanja mirne i bratske koegzistencije između ljudi različitih etničkih grupa, kultura i religija.

- *Mitropolit Pitirim sa Pravoslavne Patrijaršije iz Moskve (Metropolitan Pitirim of the Orthodox Patriarchate of Moscow):*

3. Obavezujemo se postići kulturu dijaloga kako bi se postigao napredak u razumevanju i uzajamnom poverenju između pojedinca i između naroda je su oni pretpostavka autentičnog mira.

- *Mitropolit Jovan sa Srpske Pravoslavne Patrijaršije (Metropolitan Jovan of the Serbian Orthodox Patriarchate):*

4. Obavezujemo se braniti pravo svakog čoveka da živi dostojanstven život u saglasnosti sa njegovim kulturnim identitetom i da može slobodno osnovati svoju porodicu.

- *Šeik Abdul Salam Abušukadaim – Musliman (Sheikh Abdel Salam Abushukhadaem - Muslim):*

5. Obavezujemo se na iskreni, otvoreni i strpljivi dijalog, odbijajući da gledamo na naše razlike kao na nepremostljive barijere, nego, naprotiv, susrećući se i prepoznavajući razlike kod drugih, da učinimo da one predstavljaju mogućnost za veće recipročno razumevanje.

- *Biskup Vasilios iz Pravoslavne crkve sa Kipra (Bishop Vasilios of the Cypriot Orthodox Church):]*

6. Obavezujemo se da međusobno sami oprostimo prošle i sadašnje greške i predrasude i da podržimo jedni druge u zajedničkim pokušajima prevazilaženja sebičnosti i arogancije, mržnje i nasilje i da naučimo iz prošlosti da mir bez pravde nije istinski mir.

- *G-din. Čang-Guj Čoi - Konfučijanist (Mr. Chang-Gyou Choi (Confucian):*

7. Obavezujeemo se stati na stranu siromašnih i bespomoćnih, da govorimo o onima koji nemaju glas i da radimo efikasno na promeni ovakve situacije, ubeđenjem da niko nije sretan ukoliko je sam.

- *Hojamoleslam Gumi - Musliman (Hojjatoleslam Ghomi - Muslim):*

8. Obavezujeemo se da ćemo čuti plač onih koji odbijaju biti involvirani u nasilje i zlo i želimo učiniti sve moguće pokušaje ponuditi i muškarcima i ženama u našem dobu da imaju istinsku nadu u pravdu i mir.

- *Uvaženi Nihiko Nivano - Budist (Reverend Nichiko Niwano - Buddhist):*

9. Obavezujeemo se ohrabriti sve pokušaje promovisanja prijateljstva između ljudi jer smo ubeđeni da u nedostatku solidarnosti i razumevanja između ljudi, tehnološki progres izložiće svet uvećanom riziku uništenja i smrti.

- *Rabin Samuel-Rene Sira - Jevrejin (Rabbi Samuel-René Sirat - Judaism):*

10. Obavezujeemo se podstaći lidere nacija da učine svaki mogući pokušaj u kreiranju i konsolidovanju, na nacionalnom i međunarodnom nivou, svet solidarnosti i mira na osnove pravde.

- *Dr. Mesach Krisetia iz Svetske Menonitske Konferencije (Doctor Mesach Krisetya - World Mennonite Conference):*

Mi, kao pripadnici različitih religijskih tradicija, neumorno ćemo proklamovati da su mir i pravda nerazdvojni i da su mir i pravda jedini put koji čovečanstvo treba slediti prema budućnosti nade. U svetu sa otvorenijim granicama, malih distanci i boljih relacija, kao rezultat široke mreže komunikacije, ubeđeni smo da bezbednost, sloboda i mir nikad neće biti garantovane pomoću sile, nego preko uzajamnog poverenja. Nek Bog blagoslovi ove naše odluke i donese Pravdu i Mir svetu.

- *Jovan Pavle II:*

Nikad više nasilja!

Nikad više rata!

Nikad više terorizma!

U ime Boga,

Neka svaka religija donese svetu pravde i mira,

oproštaj i život, ljubav!⁴

Iako su Skup u Asiziju i ranije održani Svetski Dan Molitve bili pod direktnom uticaju događaja 11-og septembra 2001 godine, ipak oni nisu bili jedini pokušaji Katoličke crkve, a posebno Njegove Svetosti Pape Jovana Pavla II, da govori i pozivaja na mir i razum. Više puta i u više prilika u zadnjim decenijama prošloga veka, Papa Jovan Pavle II, zabrinut zbog rastuće pretnje od rata i nasilja u svetu, pozivao je čovečanstvo da se suprotstavi savremenom zlu. Nesumljiv je njegov ogroman doprinos u promovisanju nenasilnog načina razrešavanja konflikta, insistiranje da svi rade u službi mira, na kreiranju kulture uzajamnog poštovanja i razumevanja i insistiranje pomirenja religija i podsticanje njihovih intenzivnih interakcija i saradnje.

Njegov predhodnik, Papa Pavle VI, neposredno pre smrti odlučio je da Svetski Dan Mira iz 1979 godina treba biti posvećen sledećoj ideji - „Da bi postigli mir, trebamo učiti o miru“. Ubeđen da mir je nešto što treba biti sagrađeno sa stane svih, sa željom da ova ideja bude preuzeta i vođena njegovim naslednikom, 1967. godine Papa Pavle VI je lansirao ideju o Svetskom Danu Mira koji se održava 1-og januara svake godine. Otada, svake godine Papina poruka je ponuđena liderima nacija i međunarodnim organizacijama kao način javnog izražavanja pokušaja da se omogući mir, progres i koegzistencija slobodnim, pravednim i bratski povezanim ljudskim bićima. Na taj dan različite zajednice se skupljaju da proslave dragoceni benefit mira i izraze svoju volju braniti ga i služiti mu.

Skup u Asiziju i Svetski dan Mira nisu jedini događaji ovoj tipa, U periodu od 16 do 18 januara 2003 godine, Pontifikacijski Savet za Inter religijski dijalog, organizirao je simpozijum na temu „Duhovni izvori religija o miru“. Na ovom simpozijumu učestvovalo su 38 učesnika iz 15 zemalja koji su se posvetili izučavanju bogatih izvora i sredstava religija za dostizanje mira (Budizam, Kršćanstvo, Hinduizam, Islam, Džajnizam, Judaizam, Sikizam, Zoroasterizam). Ovaj susret je produžetak Inter religijskog Zasedanja odrašanog u Vatikanu 25-28 oktobra 1999 godine, Dana Molitve o Miru u Asiziju 24 januara 2002 godine, kao i Foruma o Miru koji je prethodio tome.

---

⁴ Dekalog je preuzet sa stranice:
http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/2002/documents/hf_jp-ii_let_20020304_capistato_en.html. Datum pristupa: 15.03.2014.

Mir kao simbol nove humanosti

Ali, da bi naša epoha postala civilizacija Mira, „isti treba biti aksiološki fundiran, tj. biti vrh vrednosnog sistema iz kojeg bi ostale etičke vrednosti i konkretne norme sveukupnog ponašanja mogle biti izvedene“ (Темков, 1998: 133). Mir se treba voleti po sebi i za sebe, a ne samo kao funkcionalna vrednost da bi se postigli i realizovali neki drugi ciljevi. Ovaj imperativ najbolje prikazuje parola Ernsta Bloha koja kaže: Čovek čoveka treba biti čovek! (Bloch, 1977) Ideal treba biti osoba – kreator, nasuprot osobe – ratnik. *Treba se braniti gradnja umesto destrukcije.*

Prvi zadatak na putu prema miru koji proizlazi kao benefit iz obrazovanja o miru, jeste sposobnost gledanja dalje i iznad nesrećnih konstatacija koji izbijaju u prvi plan, i, što je još važnije, mogućnost da se u razuralenom vohoru nasilja prepozna tihi progres mira, sporo zarastanje rana i održavanje i napredovanje u životu. „Preko te sposobnosti moći ćemo videti mir kao mogući i priželjkivani, kao jaku i već dobijenu pobjedu. Na taj način moći ćemo održavati nadu i svetu ponuditi šansu za mir“ (Дошев, 2008: 110). U nedostatku ovakve svesti prepuštamo se žestini nasilja i dajemo slobodu logici rušenja koja vodi u ekonomsku i kulturnu regresiju i smrt cele civilizacije.

Mir danas znači „pomirenje sa svim ljudskim bićima sa sobom i sa njihovim univerzumom, gde će postojati racionalno i međuzavisno menadžiranje sa zajedničkom ljudskom sredinom i nasleđem“ (Reychler & Paffenholz, 2001: 12), gde će biti smanjena mizerija sa kojom se suočavaju milioni ljudski bića, ali i ojačanje institucija sposobnih da izrazite i uvećaju jedinstvo ljudske porodice na regionalnom i svetskom nivou.

Srce i duša čoveka koji je posvećen blagorodnoj vrednosti mira proizvode želju da sasluša i razume, proizvode poštovanje prema drugima, istinsku moć oličenu u ljubaznosti i ono što je najvažnije, poverenju. Ovakvo ponašanje pozicionira čoveka na putu ka objektivnosti, istine i mira. Kapacitet mira je omogućiti sposobnost za plodan i konstruktivan način razmišljanja, čak i kada smo opterećeni tenzijama i konfliktima. Ono što se događa u nama samima, ali i u unutrašnjem društvenom životu, ima bitni uticaj, bilo ka boljem ili ka lošem, u odnosu na mir između nacija. Zato ne smemo u međusobnim relacijama biti obeshrabreni i ponešeni neuspehom međunarodne politike u potrazi za mirom na sopstvenom nivou.

Osim toga, svesni da sreća i opstanak čovečanstva su dovedeni u pitanje pa moramo otvoriti vrata mira i ponovo uspostaviti narušene relacije razumevanja i saradnje. Moramo učiniti sve što je u našoj moći da bi probili put dijaloga koji će nadvladati zlo i silu. Kako bismo istinski mogli postići međunarodni mir, moramo prestati biti zarobljenici ideologija po kojima su prava i mir nedostupni onima koji su, bez razmišljanja ocenjeni kao nesposobni izgraditi sopstvenu sudbinu ili saradivati u korist opšteg dobra. Moramo ubediti prvo sebe da čast i efektivnost u pregovorima sa našim oponentima nisu merilo nefleksibilnosti u odbrani sopstvenih stavova, nego su karakteristike učesnika koje odražavaju njegovu sposobnost za poštovanje, istinu, dobru volju i bratsko ponašanje, a pre svega su odraz njegove humanosti. Trebamo činiti određene gestove u službu mira kao što su: poziv na razoružanje, hrabrost preispitati suštinu razloge za trgovinu oružjem, učenjem otkriti potencijalni konflikt na vreme i učiniti sve što je u našoj moći da ga mirno razrešimo pre nego što bukne, davanjem adekvatnim institucionalnim okvirom regionalnih grupa u svetskoj zajednici, i svakako, korišćenje legitimnih, pa čak i duhovnih vrednosti u službu bolje komunikacije pri ubeđivanju, umesto pritiska ucenama, pretnjama i oružjem. Ovakvim konstantnim gestovima mira poslaćemo istinsku poruku svim ljudima kako bismo kasnije u njima pronašli moćne saveznike koji će raditi na mirnom razvitku čovečanstva.

Duhovna sredstva nisu jedini način naše borbe protiv nasilja i rata. U toj borbi može nas voditi primer određenih ljudi koji su kroz istoriju učili o miru i delali kao mirotvorci. Ovo uključuje svece, literate, misionare, koji su stradali i neretko žrtvovali svoje živote u nenasilnoj posvećenosti istini, pravdi i kolegijalnosti, koji su postali osnova ljudskog progresa. Tu su uključeni i ljudi, osobe različitih religija čija imena nisu zapisana u istoriji, a koji su hrabro delali kako bi sprečili konflikte i ratove, koji su pomagali žrtvama nasilja bez obzira na njihovu religioznu pripadnost ili naciju, i koji su radili za pravdu i pomirenje kao osnovama na kojima se uspostavlja mir. Preko njihovih akcija koje su svedočanstvo o misiji svake religiozne zajednice, oni su držeća sila mira protiv grube realnosti nepravde, agresije, terorizma i rata.

Mir mora biti prioritet svih zemalja i svih kontinenata. Niko ne sme ignorisati nepravde i zloupotrebe koji se događaju svuda u svetu, ne sme ignorisati položaj u kome se nalaze određeni ljudi, niti urgentnost ove promene. To je naša misija od najveće

važnosti. Moramo se početi povezivati jedni sa drugima i graditi mostove međusobnog poštovanja između država, čime ćemo dati vrlo bitan doprinos u stvaranju trajnog prijateljstva između ljudi, osnova trajnog mira.

I konačno, koraci koji vode do mira su teški i spori, ali to ne znači da mir nije moguć ili dohvatljiv. Ovaj primer obeležava put nove humanosti koja više nije zagađena provizornim kompromisima, nego, naprotiv, usvojila je i primenjuje najdublji oblik ljubavi, bratstva i saradnje. Mir je naša zadatak, on traži našu hrabru i jedinstvenu akciju. Ili prema rečima Pape Jovana Pavla II: „Raditi za mir, insiriranim milosrđem i dobročinstvom koje nikad ne umire, daće svoje plodove. Mir bit će posledna reč Istorije“.

Zaključak

Univerzalnost čoveka otevtvoruje se u njegovoj potrebi za višim ciljevima i idealima, za njegovo moralno ponašanje. Humanizam se temelji na samilosti i univerzalnoj solidarnosti i na nauci i umetnosti. Upravo ovim aspektima se bavi Univerzalna etika, koja u ljudsku svakodnevicu hoće ugraditi vrednosti poštovanja, odgovornosti, tolerancije i kulturnog napretka, kao i očuvavanje životne sredine. Univerzalna etika hoće dati putokaze u velikom ljudskom podvigu – stvaranju humanijeg sveta. (ДоНЕВ, 2008: 118)

Ova etika ima široku lepezu principa i načela, između kojima su najznačajniji sledeći⁵:

1. očuvanje života i uvažavanje dosadašnjeg napretka;
2. zaštita prirode;
3. afirmisanje ljudske jednakosti i slobode;
4. proširivanje empatije i solidarnosti svih ljudi;
5. traganje za istinom;
6. adekvatna pimenjena istraživanja i upravljanje razvojem u smeru opšteg blagostanja;
7. negovanje lepote i umetnosti;

---

⁵ Ovo su humanistička načela ugrađena u tzv. *Dubrovničko-filadelfijskoj deklaraciji*, usvojeni na konferenciji naučnika iz različitih oblasti u Filadelfiji u 1976 godine, koji se odnose na konzistentno iznošenje problema savremenog društva i na predloge za njihovo rešavanje u nuklearnoj, biohemijskoj, ekološkoj, socijalnoj, političkoj i populacijskoj sferi. Detaljnije pogledaj kod Ivan Supek, *Religija i filozofija*, Školska knjiga, Zagreb, 2003, str. 205 ili na <http://www.intlh.com/deklaracija.html>. Datum pristupa: 15.03.2014.

8. prenošenje humanističkih načela u pravne norme;
9. podsticanje svetskog razumevanja, saradnje i mira;
10. dobro postupanje.

Ova načela i norma ne traže samo njihovo strogo poštovanje i površno izvođenje, nego stvaraju dubok osećaj za jedinstvo sveta, o čuvanju života i davanju pomoći ljudima u nevolji, o beskompromisnom zalaganju za istinu i pravdu i o promovisanju jednakosti, razumevanja i saradnje među ljudima – uopšte, brige o svetu i o čoveku. „Svet treba postati harmonična celina ljudi i prirode“ (Supek, 1995 :388). Jedino ovakvim stavom i saobraznim ponašanjem mogli bismo doći do ispunjavanja onoga što je čovečansko u pravom smislu reči.

U ovom svetu različitih kultura i tradicija, ono što može obediti ljude su duhovno znanje i etičke vrednosti. Danas je humanost simbol zrelosti i dobrote čovečanstva, to je konstanta globalnih promena. Jedino poštovanjem osnovnih standarda u ponašanju koji promovisu humanost ljudi moguće je postići i sačuvati mir i u svojoj savesti i mir među ljudima i u svetu.

Jedino preko humanizma moći ćemo prevazići aroganciju i egoizam, nadići duhovni diskomfor i rastući strah od nepoznatog, koje osećamo i koji najverojatnije manifestujemo preko uništavalačkog poriva prema svetu u kojem živimo. Trebamo skupiti volju i nadu kako bi smo produžili dalje. „Humanizam nam može dati prava mudrosti i razumni cilj da sagradimo svet vredan živeljenja u njemu, svet u kojem ćemo svi komunicirati na principima kontinuirane refleksije, uzajamnog razumevanja i sposobnosti da saslušamo jedni druge“ (Supek, 1995 :430). Sve ljudske smernice, potrebe i želje trebaju biti vođene i stavljene u funkciju univerzalnih, bitnih, skupocenih vrednosti koji se odnose na fundamentalne aspekte humanosti.

BIBLIOGRAFIJA

- Bloch, Ernst (1977). *Prirodno pravo i ljudsko dostojanstvo*. Beograd: Komunist.
- Bojanić, Petar & Predrag Krstić (eds.) (2008). *Odgovornost – Individualna i kolektivna*. Beograd: Službeni glasnik.
- Brunner, Emil (1936). *Our faith*. New York: Charles Scribner's sons.
- Донеv, Дејан (2008). *Невладиноот сектор како етички коректив на општеството*. Скопје: МЦМС.
- *Dubrovničko-filadelfijska deklaracija*. <http://www.intlh.com/deklaracija.html>. Datum pristupa: 15.03.2014.
- Lama, Dalaj (2001). *Etika za novi milenij*. Zagreb: CID.
- Reychler, Luc & Thania Paffenholz (2001). *From Conflict to Sustainable Peacebuilding: Concepts and Analytical Tools in Peacebuilding: A Field Guide*. Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc., Boulder.
- Singer, Peter (2005). *Jedan svijet – Etika globalizacije*. Zagreb: Ibis Grafika.
- Supek, Ivan (2003). *Religija i filozofija*. Zagreb: Školska knjiga.
- Supek, Ivan (1995). *Filozofija, znanost i humanizam*. Zagreb: Školska knjiga.
- Темков, Кирил (1998). *Етика*. Скопје: Епоха.
- http://www.vatican.va/special/assisi_20020124_en.html. Datum pristupa: 15.03.2014.
- http://www.vatican.va/holy_father/john_paul_ii/letters/2002/documents/hf_jp-ii_let_20020304_capi-stato_en.html. Datum pristupa: 15.03.2014.
- Wisser, Richard (1988). *Odgovornost u mijeni vremena*. Sarajevo: Svjetlost.

PITANJE UNIVERZALNE ODGOVORNOSTI I RELIGIJSKOG MORALA KAO MOGUĆI FAKTOR MIRA

Abstract

Svako naše delo ima svoju ličnu i univerzalnu dimenziju. Za etičku disciplinu, a otuda i za religijski moral, pažljivo rasuđivanje i konkretno i pozitivno ponašanje su uslovi za sretan i ispunjen život.

U današnjem dobu, određeni slučaj na jednoj strani sveta može imati direktnu ili indirektnu posledicu za drugu stranu sveta. Zato nam je potrebna univerzalna odgovornost u kojoj veliki aktivni deo ima verski/religijski moral i odgovornost, posebno u naporima trajnog uspostavljanja mira, kao konkretnog našeg dela, aktivnosti, nastojanja.

Religijski skupovi u Asisi su primer pomoću kojeg autor pokušava prikazati prethodno postavljenu tezu.